

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th January, 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

QON KETISHI — TURLARI, QON KETGANDA BIRINCHI YORDAM KO'RSATISH

Xaydarova Shirmonoy Uktamali qizi

Mahammadaliyeva Mua'attar Bahtiyor qizi

Fan Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi

Chust tibbiyot kolleji

Annotatsiya:

O'rtacha statistik odamning qon tomirlari bo'ylab taxminan 4-5 litr qon aylanib yuradi. Agar qon tomirlarining devorlariga zarar yetsa, ulardan qon sizib chiqib boshlaydi. 2-2,5 litr qon yo'qotilishi inson uchun o'lim xavfini tug'diradi. Qon tomirlarida qon bosimining pasayishi insonning barcha hayotiy funktsiyalarini boshqarishda muhim rol o'ynaydigan miyaga kislorod yetkazib berishning buzilishiga olib keladi. Shuning uchun, har bir kishi zarurat tug'lsa, qon ketishida birinchi yordam ko'rsatishni bilishi kerak.

Qon ketganda to'g'ri ko'rsatiladigan birinchi yordam jabrlanuvchining omon qolishiga yordam beradi.

Kalit so'zlar: arteriya, vena, kapilyar, parenximatoz, gipotoniya.

Yirik arteriyalar va venalar jarohatlanganda qon yo'qotilishi hayot uchun xavfli bo'lishi mumkin. Shuning uchun qonni qisqa vaqt ichida to'xtatish va tezda shoshilinch yordamni chaqirish kerak. Hatto qon tomirlariga ozgina zarar yetganda ham qon ketishini o'z vaqtida to'xtatish juda muhimdir. Chunki yengil, ammo davomli qon yo'qotish bilan birga inson hushini yo'qotishi mumkin.

Noto'g'ri ko'rsatilgan dastlabki yordam jabrlanuvchiga zarar yetkazishi mumkin, ya'ni: ko'p qon yo'qotish, jarohat joyining infeksiyalanishi va yallig'lanishi.

Agar qon ketishi juda kuchli bo'lmasa ham, birinchi yordam ko'rsatilgandan keyin jarrohga murojaat qilish kerak, chunki faqatgina jarohatga ishlov berish va unga chok qo'yishdan keyin qon ketishini batamom to'xtatish mumkin. Qon ketish joyiga qarab, gastroenterolog, onkolog, pulmonolog, ginekolog kabi tor soha mutaxassislariga murojaat qilish kerak bo'lishi mumkin.

Qon ketganda birinchi yordam haqida qisqacha ma'lumot:

1. Agar qon ketishi og'ir bo'lsa, jarohat olgan odamni yotqizib, oyoqlarini ko'tarish kerak.

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th January, 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

2. Qonni vaqtincha to'xtatish uchun shikastlangan tomirni qisish yoki qo'l-oyoqni kuchli bukish yoki jgut qo'yish mumkin.

3. Darhol shoshilinch yordamni chaqirish.

4. Jarohatga tegish, yuvish, undan yot jismlarni olib tashlash mumkin emas.

5. Agar jarohat yuzasi ifloslangan bo'lsa, uning chetlari jarohatdan tashqariga yo'nalishda tozalanishi kerak; jarohat atrofiga yod, xlorgeksidin, vodorod peroksidi kabi antiseptik surtilishi darkor; yod jarohatga tushmasligi kerak.

Qon ketishining asosiy turlari

Manbaiga qarab, quyidagi asosiy qon ketishi turlari ajratiladi:

· Arteriyalardan qon ketishi katta xavfga ega, chunki ko'p miqdorda qon yo'qotish tezda sodir bo'ladi. Bunda qon qizg'ish rangda va pulsatsiya qiluvchi favvora shaklida chiqadi.

· Venalardan qon ketishda jabrlanuvchiga o'z vaqtida yordam berilmasa, bu ham xavflidir. Jabrlanuvchining shikastlangan tomiridan asta-sekin to'q qizil rangli qon chiqishi buning dalilidir.

· Kapillyar qon ketish ko'pincha jiddiy xavfga ega emas, asosan kichik teri yuzaki jarohatlarida uchraydi.

· Ichki (parenximatoz) qon ketish — bunda qon inson tanasining bo'shlig'iga oqadi. O'z vaqtida aniqlanmagan taqdirda juda xavflidir. Ko'pincha ichki, shu jumladan parenximatoz a'zolarining shikastlanishida kuzatiladi. Qon tashqariga chiqmaganligi sababli, ichki qon ketishini aniqlash uchun tez-tez nafas olish, hushidan ketish, rangining oqarib ketishi kabi belgilarga e'tibor berish kerak.

Qon ketganda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish

1. Arterial qon ketishda birinchi yordam

Qonni vaqtincha to'xtatish uchun jarohatlangan arteriyani darhol uning yonidan o'tadigan suyakka bosish kerak.

Arteriyalarni bosish usullari:

1. Uyqu arteriyasi — kaftni jabrlanuvchi bo'ynining orqa qismiga qo'yib, boshqa qo'l barmoqlari bilan arteriya ustiga bosish.

2. Yelka arteriyasi osonlikcha aniqlanadi, uni yelka suyagiga bosish kerak.

3. O'mrov osti arteriyasidan qonni to'xtatish qiyin. Buning uchun jabrlanuvchining qo'lini orqaga olib, o'mrov ortida joylashgan arteriyani birinchi qovurg'aga bosish kerak.

4. Qo'ltiq osti arteriyasini barmoqlar bilan qattiq bilan bosish kerak, chunki u chuqur joylashgan bo'ladi.

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th January, 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

5. Son arteriyasi juda yirik bo'lib, uni son suyagiga musht bilan bosish kerak. Agar bu bajarilmasa, 2-3 daqiqadan so'ng jabrlanuvchi o'lishi mumkin.

6. Taqim arteriyasini taqim chuqurchasiga bosish kerak, buni bajarish mushkul emas.

Odam tanasida ba'zi arteriyalarning joylashuvi va ulardan qon ketishini to'xtatish joylari Arteriyalar qon ta'minlaydigan odam tanasining zonalari va qon ketganda qay joylarni bosish kerakligi

Oyoq-qo'l arteriyalaridan qon ketishida birinchi tibbiy yordam ularni siqish, oyoq-qo'lni kuchli bukish va jgut qo'llash yo'li orqali amalga oshiriladi. Agar oyoq-qo'l tomirlarini barmoqlar bilan bosib, siqib bo'lmasa, dastavval bo'g'imning ichki tomonidan dokadan valik qo'yib, qo'l yoki oyoqni maksimal darajada bukish kerak. Agar qon oqishda davom etsa, jgut qo'llash kerak. Bu tezda bajarilishi kerak, chunki qon juda jadal oqadi.

Jgut qish oylarida yarim soatgacha, yozda esa bir soatgacha ushlanishi mumkin. Agar bu vaqt ichida shifokor kelmasa, jgutni asta-sekin yeching va qon aylanishi tiklanishini kuting. Shundan so'ng uni qayta bog'lang. Bunda jarohat olgan qo'l yoki oyoqda puls sezilmasligi kerak. Shunda qon to'xtaydi.

Jgut qo'yilgan vaqtni qog'ozchaga yozib, bemorning ko'rinarli joyiga yopishtirib qo'yish kerak, bu shifokorlarga uni qachon yechish kerakligi haqida ma'lumot beradi.

Shuni esda tutish kerakki, jgut noto'g'ri qo'yilganda u qon ketishdanda ko'ra ko'proq xavf tug'diradi.

Agar maxsus jgut bo'lmasa, u sochiq, kamar, bint kabi materiallar bilan almashtirilishi mumkin. Ular tayoq bilan o'ralib, ochilib ketmasligi uchun fiksatsiyalanadi. Bog'ich, ingichka arqon va shunga o'xshash materiallardan foydalanib bo'lmaydi.

2. Venadan qon ketganda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish

Bunday qon yo'qotilishi chuqur jarohatlarda sodir bo'lishi mumkin. Vena orqali qon ketishida dastlabki yordamni ko'rsatish darhol amalga oshiriladi. Jarohatlangan venalar havo tortishi mumkin, chunki ulardagi bosim atmosfera bosimidan past bo'ladi. Bu holatda havo pufakchalari turli a'zolaridagi qon tomirlariga tiqilib qolishi, bu esa jabrlanuvchining o'limiga olib kelishi mumkin.

Yordam berishda jarohatni yuvish, qum-tosh va tromblardan tozalamaslik kerak, bunda quyidagilarni bajarish lozim:

- Nam mato bilan terini jarohatdan tashqariga yo'nalishda tozalash;

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th January, 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

- Chuqur jarohatni steril tampon bilan yopish;
- So'ng jarohat yuzasini bir necha qavat steril bint bilan o'rash;
- Bosimni ta'minlash uchun ustidan ochilmagan bint qo'yish;
- Bu bintni juda qattiq bintlash;
- Bog'lam orqali ham qon sizib chiqsa, ustiga salfetka qo'yib, ularni mahkam bintlash;
- Qo'l yoki oyoqni ko'tarib, uni shu holatda qoldirish.

Bo'g'lamni to'g'ri qo'yish uchun quyidagilarni bajarish kerak:

Venadan qon ketishida jgut qo'yish

1. Qo'lni bintlashda u bukilgan bo'lishi kerak.
2. Oyoq bintlanadigan bo'lsa, u ham tizzadan bukilgan bo'lishi kerak.
3. Bint qo'yish paytida bintning oldingi qismining yarimi yangi qavat bilan qoplanishi kerak.
4. Bintlangan qo'l-oyoqning joylashuvi bintlashdan oldingi kabi holatda bo'lishi kerak.

3. Kapillyar qon ketishda birinchi yordam

Bunday qon ketishlar odatda o'z-o'zidan to'xtaydi. Xarakterli belgisi butun jarohat yuzasidan qonning sekin oqishi. Ammo jiddiy qon yo'qotishlar bilan kechadigan jarohatlar ham kuzatiladi. Eng katta xavfni ichki kapillyar qon ketish tug'diradi.

Kapillyarlardan qon ketishining asosiy sabablari:

- Qon ivishi buzilishi bilan kechadigan qon kasalliklari .
- Turli travmatik jarohatlar.
- Qon tomir kasalliklari (kapillayrlarga ta'sir qiladigan terining yiringli yallig'lanishlari, o'smalar).
- Qon tomirlarining devorlariga ta'sir qiluvchi umumiy kasalliklar, masalan o'smalar, ateroskleroz, revmatoid artrit.
- Gormonal kasalliklar.

Ko'pincha kapillyar qon ketish ko'p qon yo'qotilishiga olib kelmaydi, uning xavfi patogen mikroblar bilan infeksiyalanishda yotadi.

Oyoq-qo'l tomirlaridan qon ketishida tibbiy yordam ko'rsatilganda quyidagi harakatlar bajarilishi kerak:

1. Jarohatlangan oyoq-qo'lni yurak darajasidan balandroqqa ko'tarish qon yo'qotilishini kamaytirishga yordam beradi.
2. Kichik shikastlanishlarda jarohat atrofidagi teriga antiseptiklar bilan ishlov berish, ustini esa bakteritsid plastir bilan yopish kerak.

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th January, 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

3. Agar qon kuchli ketayotgan bo'lsa, bosuvchi bog'lam qo'yish kerak.
4. Agar qon ketishi juda kuchli bo'lsa, jarohat ustidagi oyoq yoki qo'lni maksimal ravishda bukish kerak. Agar bu ham yordam bermasa, jgut qo'yish kerak.
5. Jarohatga sovuq qo'llash kerak, bu qon yo'qotilishini to'xtatishga va og'riqni kamaytirishga yordam beradi.

Keng tarqalgan burunning kichik kapillyarlaridan qon ketishida ham to'g'ri yordam bera olish kerak.

4. Ichki qon ketishda birinchi tibbiy yordam berish

Ichki a'zoldan qon ketishi umumiy sub'yektiv alomatlar va ob'yektiv belgilarning asta-sekin namoyon bo'lishi bilan birga kechishi mumkin, xususan:

- Zaiflik;
- O'zini yomon his qilish;
- Bosh aylanishi;
- Hushdan ketish;
- Hech bir narsaga qiziqish yo'qligi;
- Uyquchanlik;
- Qon bosimining pasayishi;
- Oqarib ketish;
- Pulsning tezlashishi.

Ichki a'zoldan qon ketishida 1-yordamning asosiy vazifasi — bemorni shoshilinch hospitalizatsiya qilishdir. Tez yordam kelishiga qadar quyidagilarni bajarish kerak:

- Bemorni yotqizish, tinchlantirish.
- Taxmin qilinayotgan qon ketish joyiga qarab, qorin yoki ko'krakka sovuq qo'yish.
- Qon to'xtatuvchi dori-darmonlar (Aminokapron kislota, Vikasol) kiritish mumkin.

Parenximatoz qon ketishda qon bosimi keskin pasaygan bo'lsa, bemorning oyoqlarini yurak darajasidan yuqoriga ko'tarish kerak, taxminan o'ttiz-qirq santimetr ga. Doimiy ravishda nafas olish va yurak urishini nazorat qilish kerak. Agar kerak bo'lsa, reanimatsiya amalga oshirish lozim. Bemorga og'riq qoldiruvchi vositalar yoki boshqa dori-darmonlar bermaslik kerak. Ovqat va suv berish taqiqlanadi, og'zini suv bilan chayish mumkin hisoblanadi.

Turli xil qon ketishlarda tez va to'g'ri ko'rsatilgan birinchi yordam bilan hodisaning yakuni ijobiy bo'ladi, birinchi tez tibbiy yordam esa bemorning tezroq oyoqqa turishiga yordam beradi.

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th January, 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://elib.buxdu.uz/>
2. <https://uz.wikipedia.org/>
3. <https://avitsenna.uz/>

E- Conference Series

Open Access | Peer Reviewed | Conference Proceedings

